

Jalgrattad ja Eesti ajalugu keskaegses kõrtsihoones Väätsal

„Jalgrattamuuseum ei edene iseenesest, siia on ikka külalisi vaja“. (Valdo Praust)

Kui me oma Järvamaa ringreisil Eesti jalgrattamuuseumi jõudsimme, oli uksele tervitamas muuseumi vägilasemõõtu hing, teadmisi pilgeni täis kõvaketas, peremees Valdo Praust. Kõvaketas sobib talle ehk ütelda küll, sest Valdo on väga süsteemse mõtlemisega mees, kelle igapäevatööks on küberturbega seonduv. Rikkalik teadmiste pagas ei piirdu vaid jalgratate ja küberkaitsega, ta on ka Eesti mõisaajaloo suur asjatundja, sealjuures on eriti südamelähedased just keskaegsed mõisad. Ka jalgratta muuseumihoone ajaloo uurimiseks on ta arhiivides veetnud tunde. Tema sõnul pärineb osaliselt ligi meetripaksuste välisseintega hoone, milles algselt olnud kõrts ja hiljem tegutsenud Väätsa vallavalitsus, **1534. aastast**. Kõrts paiknes **keskaegsete Eesti teede keskaegses** ning selle Väätsa jaoks olulise fakti plaanib Valdo ka kunagi mälestusmärgiga tähistada.

Valdo jalgrattahuvi sai aga alguse juba teismelise eas, kui oli vaja putitada oma esimest lagunema kipuvat jalgratast. Juppide otsimisest ja vanade rataste kordategemisest kasvas tegemisrõõm ja kogunes rataste arv. Samuti hakkas pöörideid lisama mõte luua rändnäituse asemel oma püsiv muuseum, kus esitleda nii jalgrattaid kui ka teisi kogunenud rariteete, ning Eesti ajalugu tutvustada. Mõte sai teoks 5 aastat tagasi, kui ajaloolises hoones, kus veel sajandi alguses tegutses vallavalitsus, avati pärast põhjalikku remonti ametlikult Eesti Jalgrattamuuseum. Täna leiab muuseumi seitsmest näituseruumist ligi 150 jalgratast ja tuhatkond ootab veel oma võimalust särada.

Hetkel rullub jalgrattalugu muuseumis lahti läbi erinevate ajastute: Eesti rattad 19. sajandi lõpust kuni 1930. aastate keskaigani, Saksa rattad kuni Teise maailmasõjani (kaasaarvatud). Rootsi ja Inglise rattad, kumbki omaette näituse osana, ning kauba- ja raudteejalgrattad 1920.-30. aastatest. Endise vallamaja teiselt korrusel leiab aga Nõukogude Liidu rattad ajaperioodist 1944-1980 ning eraldi laste- ja noorterattad. Muuseumis on ka abimootoriga jalgrattaid ning rariteete mujalt maailmast, mis iga pühendunud kollektsionääri uhkeks ja rõõmsaks teeksid. Aukohal troonib omaaegne maailma üks kallimaid rattaid, unikaalne võistlusratas Rudge Olympic Aero, mis valmistatud 1936. aastal Inglismaal ning kuulus 1930-ndate aastate Eesti parimale jalgratturile Harald Feldmannile. See oli mudel, millel kasutati esmakordselt tuuralumiiniumist lenkstangi ja sadulaposti, mis telliti Rolls Royce'i lennukitehasest.

Muudest eksponaatidest tekitavad elevust Opeli tehases Saksamaal valminud lapsevanker (1910-14), Venemaa keisririigi esimene ilma toruta grammofon (1907) ja Marie Underile kuulnud trükimasin – magusad pärlid iga ajalooahviline jaoks. Vanim hoonega seotud eksponaat on aga hoopis endise vallamaja 1909. aastast pärit maast laeni ulatuv kolme massiivse lukuga seif koos tolaaegsete kupüüridega. Miks kolm lukku? Kas sina tead?

Tavapärase giidiga ringkäik muuseumis võtab umbes 1-2 h, kuid tõsisem ajaloo huviline võib unustada end pererahvaga jutustama pikemalt. Panna taustale grammofonil vaikselt mängima mõni šellak heliplaat sõjajärgsete muusikapaladega, toetada end saalis ehk seminariruumis sohvale või istuda pika laua taha ja vestelda tunde nii muuseumist kui elust Eestis eile ja täna.

Kord aastas paneb peremees aga pähe torukübara ja rinnale kulduuri, et minna jalgrattasõpradega ajalooliste rataste turile mõnda kaunisse Eestimaa kohta. Ühinemiseks ei pea ilmtingimata omama ajaloolist ratast, võib sõita ka tänapäevasega, kuid riietus olgu ajastutruu.